

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИКА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

УДК 371.135

Л. В. Задорожна-Княгницька

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті обґрунтовано роль та значення навчальної дисципліни «Регіональні проблеми освіти» у забезпеченні підготовки керівників навчальних закладів до роботи в умовах поліетнічного, полікультурного регіону Донеччини, розкрито її зміст, висвітлено можливості навчального предмету як елементу варіативної складової підготовки магістрів управління освітою.

Ключові слова: *освітнє поле регіону, державно-громадське управління освітою, регіональна освітня політика, керівник навчального закладу.*

В статтє обоснована роль и значение учебной дисциплины «Региональные проблемы образования» в обеспечении подготовки руководителей учебных заведений к работе в условиях полиэтнического, поликультурного региона Донбасса, раскрыто ее содержание, освещены возможности учебного предмета как элемента вариативной составляющей подготовки магистров управления образованием.

Ключевые слова: *образовательное поле региона, государственно-общественное управление образованием, региональная образовательная политика, руководитель учебного заведения.*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства державно-громадське управління освітою розуміється як управління, в якому здійснюється узгоджена взаємодія між державою та громадою у вирішенні питань функціонування

навчальних закладів. У його забезпеченні важливу роль відіграє управління освітою на рівні горизонтальних управлінських структур, що відображають специфіку освітнього поля регіону.

У зазначеному контексті йдеться про наукове обґрунтування нової системи управління освітою, розробку інноваційних моделей, механізмів управління на регіональному рівні, які б усебічно врахували умови розвитку регіонального освітнього простору, базувалися на знаннях кожним керівником освітнього закладу специфічних рис функціонування регіональної освітньої системи, оптимального врахування в управлінській діяльності регіональних потреб та інтересів.

У свою чергу виконання зазначених завдань висуває нові вимоги до змісту професійної підготовки керівників закладів освіти. Актуальність окресленої проблеми обумовлюється й зміною акцентів регіональної управлінської діяльності. Якщо раніше функціонування державних установ та організацій у межах області в основному базувалось на використанні правових актів, нормативних положень, процедур, стандартних підходів, що розроблялись і пропонувались організаціями вищого організаційно-правового рівня, то сьогодні вони змушені розробляти власні підходи до управління, які б дозволили сформувати відмінні від конкурентів характеристики та позитивний імідж організації в умовах соціокультурного середовища конкретного регіону.

Отже, необхідність підготовки майбутніх менеджерів освіти до управлінської діяльності в умовах окремого регіону обумовлюється наступними об'єктивними обставинами: запровадженням якісно нових механізмів освітнього менеджменту в області; підвищенням вимог до державних установ та освітніх закладів з боку споживачів послуг; стрімким розвитком управлінських та інформаційних технологій в регіоні; необхідністю прийняття рішень на основі забезпечення компромісу інтересів різних організації, громадськості, держави; запровадженням принципів, що визначають залежність установа обсягів бюджетного фінансування державних установ та організацій від ефективності їх функціонування; наявністю проблеми формування ефективних гнучких організаційних структур управління.

Дослідження проблеми професійної діяльності керівників навчальних закладів розглядається сучасними науковцями в наступних аспектах: обґрунтування

теоретико-методологічних засад професійної діяльності менеджерів освіти (В. Андрущенко, В. Пікельна, Н. Селіверстова, А. Сиротенко, В. Шенкунова та ін.); обґрунтування методів управління (В. Глушков, А. Колосов, В. Симоненко, П. Третьяков та ін.); проблеми формування професійної та комунікативної компетентності керівника (В. Маслов, О. Пометун та ін.); розкриття професійно важливих якостей особистості менеджера освіти (В. Афанасьєв, Ю. Конаржевський, П. Худомінський та ін.); теоретичні й методичні засади навчання менеджерів освіти (В. Берека, Л. Даниленко, Л. Кравченко, В. Олійник, О. Орлов та ін.); особливості фахової підготовки менеджерів освіти в зарубіжних країнах (Л. Євєнко, В. Єфремов, В. Токарева та ін.).

Разом із тим, об'єктивні умови професійної діяльності керівників навчальними закладами в умовах специфічних рис певної області України зумовлює необхідність дослідження регіональних аспектів їх професійної підготовки, розробки навчально-методичних комплексів дисциплін, зміст яких відображає особливості освітнього поля регіону та специфіку державно- громадського управління освітою в його межах.

Вирішенню завдань узагальнення й синтезу педагогічних знань та практичних умінь магістрів, формування готовності оптимально й творчо використовувати їх у діяльності керівника навчального закладу в умовах конкретного освітнього середовища регіону на основі теоретичного осмислення суті управлінського процесу як цілісної системи сприяє курс «Регіональні проблеми освіти», що входить до варіативної складової підготовки магістрів спеціальності 8.1801020 – «Управління навчальним закладом», яка здійснюється в Маріупольському державному університеті.

Отже, *метою статті* є обґрунтування ролі та значення навчальної дисципліни «Регіональні проблеми освіти» у забезпеченні підготовки керівників навчальних закладів до роботи в умовах поліетнічного, полікультурного регіону Донеччини, розкритті її змісту й можливостей як елементу варіативної складової підготовки фахівців з управління освітою.

Зміст навчальної дисципліни «Регіональні проблеми освіти» підпорядковується комплексу завдань, серед яких найбільш значущими виступають:

- 1) формування в магістрів уявлення про сутність регіональної освітньої

політики;

2) розвиток управлінських та організаційних здібностей, які в комплексі з іншими забезпечують успішне виконання професійних функцій у конкретних, у тому числі специфічних, освітніх умовах;

3) вивчення особливостей організації та здійснення процесу управління на різних його рівнях;

4) формування вміння ефективно вирішувати управлінські завдання виходячи з умов полікультурного середовища регіону;

5) надання допомоги в усвідомленні етичних аспектів професійної діяльності керівника навчального закладу;

6) зміцнення установки на врахування регіональних освітніх запитів населення у професійній діяльності;

7) озброєння вміннями творчо використовувати найбільш раціональні засоби організаційно-педагогічної та управлінської діяльності;

8) стимулювання самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти магістрів.

У результаті засвоєння змісту навчальної дисципліни магістр повинен оволодіти знаннями про сучасні концептуальні засади регіональної освітньої політики; пріоритетні напрями розвитку освіти в Донецькому регіоні, її стратегічні завдання в межах Концепції розвитку освіти в регіоні; зміст основних регіональних програм у сфері освіти (Програма «Освіта Донеччини 2012–2016 роки», Програма «Регіональна система якості загальної середньої освіти», Концепція регіональної стратегії підтримки та розвитку обдарованості на період 2020 р. тощо; сутність позитивного досвіду організації управління загальноосвітніми закладами в регіоні; сутність та значення державного та громадського управління системою освіти в регіоні, перспектив розвитку регіональної освіти; специфіка професійної діяльності керівника освітнього закладу в умовах поліетнічного освітнього середовища регіону; особливості організації управлінської взаємодії на різних рівнях управління освітнім закладом.

Прогнозованими результатами засвоєння змісту «Регіональних проблем освіти» як навчальної дисципліни, що досягаються у межах стратегії формування професійної

підготовки як складової управлінської майстерності є формування вмінь адекватно сприймати та аналізувати професійні ситуації; презентації знань нормативно-правової бази функціонування освітніх закладів у регіоні; доцільного вибору й використання стратегії управлінської діяльності відповідно до особливостей освітнього закладу, складу учнів та педагогічного колективу; аналізу педагогічного досвіду провідних (базових) навчальних закладів у регіоні, вибору доцільної стратегії й тактики управління освітнім закладом на засадах використання позитивного регіонального досвіду у сфері управління освітою.

Робочою навчальною програмою з предмету передбачається розподіл його змісту між двома модулями, тематична наповненість яких відображає логіку курсу.

Змістовий модуль I. «Теоретичні аспекти регіоналізації освіти»

Тема 1: «Основні напрями регіональної освітньої політики» (Поняття «регіональна політика». Світові тенденції регіоналізації освіти. Коротка історія розробки довгострокової концепції регіональної політики у світі. Загальна характеристика діяльності Комітету з регіональної політики та Європейського фонду регіонального розвитку, Асамблеї регіонів Європи (АРЄ). Мета регіональної політики у європейському вимірі. Методологічні та соціально-політичні інтегровані документи з питань регіоналізації освіти. Об'єкт регіональної політики в країнах ринкової економіки. Суб'єктивація регіону, зростання ініціативи його населення, активність і відповідальність регіональної еліти).

Тема 2: «Національна специфіка проблеми регіоналізації освіти в Україні» (Сутність регіональної політики українського уряду. Характеристика основних законодавчих актів з питань регіональної освітньої політики (Концепція державної регіональної політики (2001 р.). Регіональна освітня політика як політико-управлінська діяльність у регіоні, націлена на розвиток регіональної освітньої системи, узгодження освітніх потреб різних рівнів шляхом побудови зв'язків сфери освіти з іншими сферами регіонального суспільства. Чинники розробки і здійснення регіональної освітньої політики. Основні напрями регіональної освітньої політики).

Тема 3: «Функції освіти в умовах регіоналізації» (Проблеми соціальних функцій освіти, висвітлених у низці праць українських соціологів. Аналіз сутності, принципів та функцій освіти в контексті глобальних освітніх проблем, розробка

стратегії оновлення освіти України. Поняття регіоналізації освіти як передумови ефективної реалізації її функцій. Трансформація функцій та розвитку освіти регіону. Інституційний підхід до розвитку освіти (П. Бурдье, М. Вебер, К. Дженкс, Е. Дюркгейм, Дж. Дьюї, Ф. Кумбс, К. Мангейм, Л. Уорд). Аналіз соціального розвитку регіонів та інтеграції регіональних систем освіти. Сутність цілісної соціологічної концепції, що пояснює перетворюючу дію освіти на різні суспільні сфери регіону, ступінь впливу освіти та критерії оцінки ефективності її функціонування).

Тема 4: «Шкільні округи як чинник реалізації державної регіональної політики» (Освітній округ як приклад горизонтальної форми самоврядування та кооперації в освіті. Створення освітніх округів як складова сучасних педагогічних інновацій. Характеристика державно-нормативної бази створення шкільних регіонів (постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. «Про освітній округ»). Концептуальні основи утворення освітніх округів. Характеристика діяльності Ради округу як колегіального органу, що здійснює управління округом та забезпечує координацію діяльності його суб'єктів).

Змістовий модуль II. Проблеми регіональної освіти Донеччини:

Тема 1: «Загальна характеристика системи загальної середньої освіти Донецької області 2012–2016 рр.» (Коротка історія створення Донецької області. Характеристика системи загальноосвітніх навчальних закладів, якісного й кількісного складу їх учнів та педагогів. Структура взаємодії складових регіональної системи загальної середньої та дошкільної освіти у Донецькій області. Нормативно-правові основи Концепції розвитку регіональної освіти. Пріоритет розвитку освіти на Донеччині та її принципи. Характеристика програми «Освіта Донеччини 2012–2016 рр.». Концепція Програми, ресурсне забезпечення, управління і контроль за її виконанням. Тенденції формування контингентів учнів закладів освіти Донецької області в 2012–2016 роках. Характеристика завдань розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Вдосконалення системи управлінської діяльності).

Тема 2: «Програма Регіональна система якості загальної середньої освіти» (Передумови створення та упровадження Програми, її мета й основні завдання. Регіональна система індикаторів якості загальної середньої освіти. Характеристика управління якістю освіти в Донецькій області на різних рівнях. Етапи розроблення та

впровадження системи управління якістю освіти в регіоні. Пріоритетні напрями й шляхи реалізації програми).

Тема 3: «Концепція регіональної стратегії підтримки та розвитку обдарованості на період 2020 р.» (Загальна характеристика регіональної стратегії підтримки та розвитку обдарованості, її цілі та завдання. Бачення регіональної політики у сфері розвитку й підтримки дитячої обдарованості. Завдання місцевих органів влади, органів управління освітою, педагогічних колективів, батьківської громадськості у контексті підтримки та розвитку обдарованості. Стратегічні напрями реалізації концепції. Умови реалізації Концепції та її етапи).

Тема 4: «Розвиток регіональної системи моніторингу якості освіти» (Регіональний освітній моніторинг як елемент управління освітою. Особливості організації та здійснення освітнього моніторингу в Донецькій області. Оприлюднення результатів моніторингу в щорічниках «Донецька обласна система освіти у цифрах і фактах», «Результати зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників Донецької області». Сутність регіонального експерименту «Формування системи управління якістю в загальноосвітньому навчальному закладі на основі процесного підходу» (2011 р.). Основні завдання регіональної системи оцінювання якості загальної середньої освіти).

Тема 5: «Актуальні проблеми управління освітою в умовах полікультурного регіону» (Загальна характеристика Донеччини як полікультурного регіону. Поняття полікультурної освіти як складного прогресивного процесу реорганізації та реформування освіти, основною метою якого є глобальне переосмислення існуючих недоліків та запобігання дискримінаційних процесів в освітній практиці. Поняття полікультурного середовища навчального закладу. Особливості діяльності керівника освітнього закладу в умовах полікультурного освітнього середовища. Шляхи вдосконалення полікультурної та інформаційної компетентності керівника освітнього закладу).

Таким чином, зміст курсу «Регіональні проблеми освіти» обіймає основні проблеми функціонування освітнього поля Донецького регіону та виконує завдання підготовки магістрів – майбутніх менеджерів освіти до виконання управлінських функцій з урахуванням регіональних освітніх проблем.

Перспективи подальших пошуків вбачаємо у науковому обґрунтуванні та розробці навчально-методичного комплексу дисциплін варіативної частини освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю 8.180120 «Управління навчальним закладом» з урахуванням специфіки освітнього поля Донецького регіону.

Література

1. Барсуков А. Принципи побудови та особливості реалізації регіональної соціальної політики в Україні / А. Барсуков // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 190–194.
2. Дарманський М. М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні / М. М. Дарманський. – Хмельницький : Поділля, 1997. – 383 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 // Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: зібрання законодавства України. – 2006. – № 36. – С. 5–87.
4. Борщевський В. В. Регіональна політика на сучасному етапі: [напрями і пріоритети вдосконалення] / В. В. Борщевський, Н. А. Мікула // Регіональна економіка. – 2006. – № 1. – С. 262.
5. Вовканич С. Соціогуманістичний імператив регіональної політики / С. Вовканич // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 26–35.
6. Концепція розвитку освіти Донеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/manage/general/1306/>

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет
Кафедра освітнього менеджменту та педагогіки

Освітній менеджмент: теорія і практика

Маріуполь – 2013

ББК 74.04к2

УДК 371.014.5(477)(06)

Освітній менеджмент: теорія і практика : зб. наук. праць / за заг. ред.
І.В. Соколової, О.Б. Проценко. – Маріуполь : МДУ, 2013. – 216 с.

Редакційна колегія

Голова:

Соколова І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітнього менеджменту та педагогіки, декан факультету іноземних мов МДУ.

Члени редколегії:

Задорожна-Княгницька Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього менеджменту та педагогіки МДУ

Короткова Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітнього менеджменту та педагогіки МДУ

Проценко О.Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітнього менеджменту та педагогіки МДУ

Рецензенти:

Наказний М.О. – доктор педагогічних наук, професор, Дніпродзержинський державний технічний університет

Мачинська Н.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Рекомендовано до друку вченою радою факультету іноземних мов
Маріупольського державного університету (протокол № 2 від 28 жовтня 2013 року)

ЗМІСТ

До читачів та авторів.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ.....	6
Соколова І.В. Управління вищою освітою: світові тенденції і національні досягнення.....	6
Проценко О.Б. Акмеологічний аспект управління професійною підготовкою майбутнього викладача вищого навчального закладу.....	22
Волкова В.Б. Психолого-педагогічні засади навчання та виховання обдарованих дітей	31
Волкова Н.П. Особливості реалізації функцій управління виховним процесом у загальноосвітньому закладі	41
Гонтарєва А.І. Фактори підвищення мотивації до професійного самовдосконалення педагога	50
Ігнатєва О.М. Поняття та основні характеристики культури мовлення вчителя	59
Олейніченко Л.В. Теоретико-методичні засади полікультурної освіти в сучасному суспільстві	68
Паскалова І.В. Професійна компетентність менеджера в освіті	77
Шаліна О.П. Акмеологічно-компетентнісна модель сучасного менеджера в освіті.....	91
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	105
Задорожна-Княгницька Л.В. Регіональні аспекти професійної підготовки керівників навчальних закладів	105
Андрієвська-Герланець Р.М. Педагогічне портфоліо як особистісно-зорієнтована технологія управління розвитком колективу	113
Вялкова В.Г. Управління розвитком інтелектуальної обдарованості дітей дошкільного віку	125
Кучер Л.В. Підготовка керівника навчального закладу у професійній магістратурі ВНЗ.....	134
Папазова О.Л. Організаційні аспекти управління інноваційною діяльністю в навчальному закладі	146